

LÄNSSTYRELSEN
Västmanlands län

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

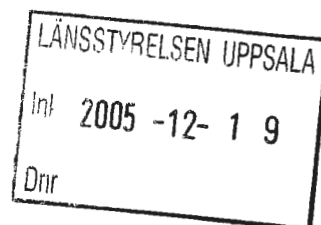
BESLUT

1 (3)

2005-12-15

Dnr: 511-8762-05 (C-län)
Dnr: 511-11445-05 (U-län)

Enligt sändlista

**Fastställande av skötselplan för naturreservatet
Skattmansöådalen, Heby kommun i Västmanlands län och
Enköpings kommun i Uppsala län**

Beslut

Länsstyrelserna i Västmanlands och Uppsala län fastställer med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, bifogad skötselplan (bilaga 1) för naturreservatet Skattmansöådalen i Heby och Enköpings kommuner.

Redogörelse för ärendet

Länsstyrelserna i Uppsala och Västmanlands län beslutade den 17 respektive den 18 mars 1976 om bildande av naturreservatet Skattmansöådalen med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822). Enligt 3 § förordningen om områdesskydd, ska den beslutande myndigheten fastställa en skötselplan för varje naturreservat. Enligt Naturvårdsverkets riktlinjer (handbok 2003:3) bör beslutsmyndigheten löpande se över skötselplanernas aktualitet och revidera vid behov.

Den föregående skötselplanen för Skattmansöådalens naturreservat fastställdes i samband med reservatsbeslutet 1976. Den var föråldrad och saknade bland annat uppföljningsbara bevarandemål till ledning för skötseln. Under 2005 har Länsstyrelsen i Uppsala län tagit fram ett förslag till uppdaterad skötselplan för naturreservatet Skattmansöådalen. Förslaget remitterades till Länsstyrelsen i Västmanlands län, Enköpings och Heby kommuner, intresseorganisationer, myndigheter samt berörda markägare och sakägare (se sändlista). Svar på remissen har kommit in från Anita Åse, Martin Tjernberg, Sveriges geologiska undersökning, Länsstyrelsen i Västmanlands län (ingen erinran), Upplandsstiftelsen (ingen erinran) och Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen. Synpunkter av relevans för skötselplanen har inarbetats.

Beslutet kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet. Se bilaga 3.

I den slutliga handläggningen har deltagit för Västmanlands län naturvårdsdirektör Christina Lindahl, beslutande, och naturvårdshandläggare Pierre Ahlgren, föredragande, samt för Länsstyrelsen i Uppsala län

LÄNSSTYRELSEN
Västmanlands län

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

2 (3)

naturvårdsdirektör Yvonne Aldentun, beslutande, länsassessor Kerstin Lagerlöf,
biträdande länsantikvarie Jan Helmer Gustafsson och naturvårdshandläggare
Camilla Wessberg, föredragande.

Christina Lindahl
Naturvårdsdirektör

Yvonne Aldentun
Naturvårdsdirektör

Pierre Ahlgren
Naturvårdshandläggare

Camilla Wessberg
Naturvårdshandläggare

Bilagor

1. Skötselplan för naturreservatet Skattmansöådalen
2. Reservatsbeslut 1976-03-17, dnr: 11.121-2411-74
3. Hur man överklagar

LÄNSSTYRELSEN
Västmanlands län

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

3 (3)

SÄNDLISTA

Gustavianska stiftelsen, Uppsala akademiförvaltning, Box 121, 75104 Uppsala
Enköpings kommun, Kungsgatan 42, 745 80 Enköping
Heby kommun, Tingsgatan 11, 744 88 Heby
Länsstyrelsen i Västmanlands län, Miljöenheten, 721 86 Västerås
Skattmansöadalens förening, 745 31 Enköping
Upplands entomologiska förening, c/o Evolutionsmuséets zoologiska avdelning,
Villavägen 9, 752 36 Uppsala
Naturskyddsföreningen i Uppsala län, 755 95 Uppsala
Naturskyddsföreningen i Enköping, 745 31 ENKÖPING
Upplands ornitologiska förening, 756 54 UPPSALA
Uppsala svampklubb, 752 40 UPPSALA
Evolutionsbiologiskt centrum, Uppsala universitet, Norbyvägen 18D, 752 36
Uppsala
Brita Svensson, Institutionen för ekologi och evolution – Växtekologi, Uppsala
universitet, Villavägen 14, 752 36 Uppsala
Martin Tjernberg, ArtDatabanken, Box 7007, 750 07 Uppsala
Institutionen för naturvårdsbiologi, Box 7002, 750 07 Uppsala Upplandsstiftelsen,
Box 26074, 750 26 Uppsala
Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen, Portalgatan 2B, 754 23 Uppsala
Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 Uppsala
Riksantikvarieämbetet, Kulturmiljöavdelningen, Landskapsenheten, Box 5405,

114 84 Stockholm

Kulturmiljöenheten
Näringslivs- och landsbygdsenheten

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för
SKATTMANSÖÅDALEN

2005-12-15

BILAGA 1
1(32)

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Skötselplan för naturreservatet Skattmansöådalen

Enköpings kommun, Uppsala län
och
Heby kommun, Västmanlands län

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SKÖTSELPLANENS SYFTE	3
SYFTET MED RESERVATET OCH DESS SKÖTSEL	3
BESKRIVNINGSDDEL	4
Administrativa data	4
Föreskrift utöver reservatsbeslut	5
Naturvärdesbedömningar	5
Allmän beskrivning	6
Historisk och nuvarande markanvändning	6
Områdets bevarandevärden	8
Biologiska värden	8
Geovetenskapliga värden	12
Kulturhistoriska värden	12
Värden för friluftslivet	14
Prioriterade bevarandevärden	15
Beskrivning av byggnader	15
Intressen för allmänheten	16
Referenser	16
Publicerade skrifter	16
Opublicerade skrifter	17
Kartmaterial	17
Muntliga uppgifter	17
PLANDEL	18
Övergripande skötsel	18
Beskrivning, bevarandemål och föreskrifter för skötsel	18
Bränder	30
Vägar (inklusive vägdiken), stigar och ledningar	30
Upplag m.m.	30
Stängsel och staket	30
Rensning av diken	30
Jakt och fiske	30
Fornlämningar	30
Kulturlämningar	30
UPPFÖLJNING AV SKÖTSELÅTGÄRDER	31
UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL	31
SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV ÅTGÄRDER	31
BILAGOR	32

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

2005-12-15

BILAGA 1
3(32)

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

SKÖTSELPLANENS SYFTE

Skötselplanen avser främst att ge anvisningar om bevarande av naturreservatets värden. Planens mål är långsiktiga medan åtgärdsförslagen avser en kortare period, ca 10 år. Skötselplanen ska således med bevarat syfte kunna justeras vid behov. Förslag till ändring av planen ska underställas länsstyrelsen för godkännande och fastställande.

SYFTET MED RESERVATET OCH DESS SKÖTSEL

Syftet med reservatsbildningen är att:

För framtiden bibehålla dalgångens karaktär av öppen odlingsbygd med däri ingående lämningar efter tidigare kvarn- och järnbruksverksamhet samt att utnyttja den för rörligt friluftsliv, forskning och undervisning. Reservatet skall inte utgöra hinder för fortsatt hävd av åker- och betesmarker och inte heller för underhåll av befintliga allmänna vägarna 817 och 818.

Skötseln av naturreservatet ska leda till:

- att ravininformation bevaras,
- att ett varierat och huvudsakligen öppet odlingslandskap bevaras,
- att hagmarkernas konkurrenssvaga arter bevaras,
- att död ved bildas i de äldre skogspartierna,
- att gamla tallar, särskilt i solbelysta lägen, finns kvar som evighetsträd,
- att lämpliga anordningar tydliggör områdets natur och kulturvärden, samt underlättar besökarens möjligheter till upplevelse av dessa värden,
- att skidanläggningen är säker och attraktiv för besökare.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

BESKRIVNINGSDDEL

Administrativa data

Naturresevatets namn:	Skattmansöådaalen
Objektsnummer:	02-013
Kommun:	Enköpings kommun i Uppsala län och Heby kommun i Västmanlands län
Församling:	Torstuna och Österunda i Uppsala län och Vittinge i Västmanlands län
Fastigheter:	Ytterkvarn 1:5, del av Ytterkvarn 1:1, Nydaia 4:2 och 4:4, delar av Nydaia 4:3 och 2:12 Österunda-Ål 1:25 och 1:39, delar av Österunda-Ål 1:6 och 1:38 samt del av Västlunda 2:4
Markägare:	Enköpings kommun, Gustavianska stiftelsen - Uppsala akademiförvaltning och privata markägare
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Uppsala län i samråd med markägare och brukare
Fastighetsanknutna rättigheter:	xxx xxx, Morgongåva, innehar arrende på Enköpings kommuns fastighet Österunda-Ål 1:38 och har genom köpeavtal rätt till bete på Enköpings kommuns fastighet Nydaia 4:4. Ljung har muntliga överenskommelser med xxxx och xxxx, Erikslund samt xxx och xxx, Stockholm, om att bruka åkermarken på Österunda-Ål 1:6 resp 1.25. xxx Ål, har genom köpeavtal rätt till bete på Enköpings kommuns fastighet Österunda-Ål 1:38. xxx , Skattmansö arrenderar betes- och åkermark på fastigheten Ytterkvarn 1:1 av Gustavianska stiftelsen -Uppsala akademiförvaltning. Reservatet är beläget 20 km norr om Enköping, 15 km sydost om Heby och 30 km väster om Uppsala. Läget framgår av bifogad översiktskarta, se bilaga A.
Lägesbeskrivning:	

/A

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
5(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

./B

Gräns:	Området har markerats med heldragen linje på bifogad reservatskarta, bilaga B.	
Koordinat i rikets system (RT90):	x = 6635838; y = 1569776	
Fastighetskarta (Ekonomisk karta):	117 64 Österunda, 117 73 Skattmansö och 117 74 Salinge	
Terrängkarta (Topografisk karta):	11 H Enköping NV	
Naturgeografisk region:	Boreonemoral zon – skogslandskapet omedelbart söder om norrlandsgränsen (26)	
Area:	Totalt 71,4 hektar	
Markslag och naturtyp: (ungefärliga arealer)		
	Barrdominerad skog på fastmark, mellan 100-140 år	6 ha
	Barr- och blandskog på fastmark, mellan 40-100 år	3 ha
	Vatten, inkl. bladvass och strandvegetation	1 ha
	Öppen gräsmark (delvis igenväxande)	18 ha
	Träd- och buskbärande hage (delvis igenväxande)	14 ha
	Åkermark och f.d. åkermark	20 ha
	Övrig mark	9 ha

Föreskrift utöver reservatsbeslut

Reservatet ingår i ett större område, som sedan 12/9 1968 omfattas av ett förordnande till skydd för landskapsbilden (Förbud mot nybyggnad och upplag m m inom vissa områden i Fjärdhundra kommun).

Naturvärdesbedömningar

I länets naturvårdsprogram (1987) bedömdes objektet Skattmansöådalens naturreservat (81.16) tillhöra klass I (högsta naturvärde). I Länsstyrelsens motivering framhölls bland annat betydelsen av lundpartierna, de örtrika partierna, insekts- och molluskfaunan, ravinens geomorfologi samt möjligheterna till friluftsliv.

I Länsstyrelsens sammanställning av natur- och kulturmiljövårdens bevarandeintressen i odlingslandskapet (1993), ingår Skattmansöådalens i objektet Österunda BP.81.8. Området bedömdes tillhöra klass B (områden med höga natur- och kulturmiljövärden).

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

I ängs- och betesmarksinventeringen (2004) naturtypsbestämdes en del av området norr om Ytterkvarn till artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270).

Allmän beskrivning

Reservatet omfattar den mäktigaste delen av Skattmansöåns ravin och dess odlingslandskap. I norr har Skattmansöån en kortare forssträcka, men får sedan ett lugnt lopp. Dalsidorna är delvis branta och utgörs till större delen av öppen betesbark, glest bevuxen av bland annat gran, björk och en. Det finns flera sidoraviner, huvudsakligen bevuxna med al, sälg och videarter. Åkrar, lövängspartier och några mindre barrskogspartier finns på de högre belägna områdena.

Ravinens mäktighet kan i denna region endast jämföras med ravinerna i Hårsbäcksdalen en knapp mil mot nordväst, på gränsen mellan Västmanlands och Uppsala län. Hårsbäcksdalen skiljer sig dock både geologiskt och botaniskt från Skattmansöådalerna.

Nedströms reservatet vidgar sig dalen och blir över en kilometer bred. Ån får ett långsammare lopp och meandrar sig fram. Uppströms sträcker sig den relativt öppna ådalen långt in i omgivande skoglandskap.

Historisk och nuvarande markanvändning

För omkring 8000 år sedan, reste sig de första skären ur vattnet norr om Ytterkvarn. Även mindre områden väster om Skattmansöådalerna reste sig över vattenlinjen vid denna tid. De små öarna dominerades av barspolat urberg och morän. Pollenanalyser har visat att på öarna växte tall och björk och längs stränderna växte bland annat gräs och malört. Vid den här tiden höll Ancylussjön på att övergå till ett mer bräckt övergångsstadium till Litorinahavet. Omkring 1000 år senare tog landförskjutningen fart igen och nytt land steg ur havet. På de högre områdena etablerade sig ek och troligtvis lind. För 6300 år sedan utgjorde Skattmansöådalerna fortfarande en vik av Litorinahavet. Huvudsakligen växte tall och björk i området, kanske även ek på de högre, tidigare vågpåverkade och därför väl-dränerade partierna. Hassel, lind och alm förekom på de torrare områdena, medan al, ask, asp och älgört växte där det var mer fuktigt. I de grundare partierna i Skattmansövikarna växte vass. Havsnivån fortsatte därefter att sjunka och dalen smalnade alltmer.

Området kring Skattmansöådalerna har sannolikt utnyttjats sedan brons- och järnålder. Det finns fornlämningar på 40-50-metersnivå på flera håll runt reservatet, liksom vid Högsveden i reservatet. Berget 300 meter nordost om Högsveden kallas för Skansberget. Namnet antyder att dalen en gång var en vattenled och att man på

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
7(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

berget, där dalen var som smalast, anlade en försvarsanläggning. Sannolikt var detta en viktig väg ner mot Mälaren.

Området kring Högsveden och Ytterkvarn har präglats av industriell verksamhet i närmare 400 år och under vissa perioder måste området ha sjudit av verksamhet. Vid Ytterkvarn har det bedrivits både kvarn- och järnbruksverksamhet och just utanför reservatets norra gräns vid Högsveden, har det legat ett tegelbruk. Innan tegelbruket började byggas 1799 fanns det antagligen en hammare eller en smedja på platsen. Många människor både bodde och arbetade här. Bara kring Ytterkvarn har det under perioden 1683-1961 funnits 34 olika hus och som mest fanns det 15 hus samtidigt (1939). Under samma period har vattenkraften utnyttjats såväl till tegelbruket som till kvarnen och järnbruket. I detta område har fem dammar anlagts och använts av olika verksamheter under olika perioder. Idag återstår en. Den översta fanns vid platsen för det gamla tegelbruket och den nedersta, som var 75 meter lång och 20 meter bred, låg alldeles nedanför bron vid Ytterkvarn. Den nedersta försvann dock med järnbruket i slutet av 1800-talet. Ovanför bron fanns det tre dammar kvar så sent som 1939. Även dessa dammar dämde upp ån så att den var omkring 20 meter bred.

Även omkringliggande områden påverkades av verksamheten i Ytterkvarn. För järntillverkningen krävdes stora mängder träkol, vilket borde betyda att skogarna i och kring dalen skattades hårt.

Kartmaterial från 1683 och framåt visar att dalslutningarna använts på liknande sätt i minst 300 år. Till en början hade ängen något större omfattning, men efter hand odlades en del av ängarna upp till åker. Till exempel visar kartan från 1755 att området kring Brunnsholmen och Erikslund, som i dag är åker, då var äng och dessutom saknade bebyggelse. Området kring Högsveden kallades på 1683 års karta för Herregårdsängen och 1755 beskrivs västra sluttningen i Nydala som byns norra gärde och äng. Åkerarealen var troligtvis som störst omkring början till mitten av 1900-talet, då även några av de brantare sluttningarna var uppodlade. Idag har dessa åkrar överförts till betesmark och floran på dessa skiljer sig inte nämnvärt från angränsande äldre betesmarker. De åkrar som finns kvar ligger i relativt flacka partier med lerjord. De brukas antingen till vall- eller till spannmålsodling. Vid Ytterkvarn används en mindre del av en åker till bete och intilliggande vall har utnyttjats för efterbete. Ängsbruket har helt upphört och den gamla ängsmarken betas, åtminstone delvis, idag. 1974 skriver Dag Kihlblom i reservatets skötselplan att "lövbestånden längs ån och i ravinerna har blivit alltför täta och förtar något av den öppna landskapsbild som odlingslandskapet ger". Sedan dess har området tyvärr växt igen ytterligare och de senaste 20 åren har betet upphört helt i vissa områden. Detta i kombination med näringsläckage från högre liggande åkrar har gjort att flera sluttningar är synnerligen näringsrika med ett högväxt flätskikt. Under 2005 har dock restaureringshuggningar påbörjats i den sydvästra slänten mot Nydala. Kihlblom nämner tre vackra björkhagar, som samtliga står på morän. Dessa tre borde vara hagarna vid Brunnsholmen-Erikslund, Högsveden samt området mellan de två sidoravinerna. Hagen vid Brunnsholmen-Erikslund betecknas som öppen äng på

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

häradskartan från början av 1900-talet, medan de två senare betecknas som lövdominerad skog med enstaka barrträd. Sannolikt var dessa skogar glesa och skulle idag betecknas som lövhage. De senaste 30 åren har dessa två hagar slutit sig alltmer. Vid Högsveden genomfördes dock en omfattande huggning under 2003, då framför allt gran högs ut medan björk och tall sparades. Även skogsområdena kring Skattmansöstugan har slutit sig betydligt sedan 1972. Området söder och väster om dagens parkering hade enligt Kihlblom ett mycket glest trädskikt av medelåldriga tallar. I dess lägre partier fanns 5-15-årig blandskog, vilket tyder på att området avverkats i början på 60-talet. På häradskartan betecknas området som barrskog.

Bruksvägen som går genom reservatet från Källsveden längs den övre kanten av slalombacken och upp till Erikslund var fram till 1920-talet allmän landsväg.

Under åren 1949-53 hölls motocrosstävlingar i området söder och öster om Bunnsholmen. Dessa tävlingar var en av orsakerna till att en del av det nuvarande reservatet fridlystes som naturminne 1961.

I mitten av 1970-talet, i samband med att reservatet ombildades 1976, anlades en slalombacke i sydöstra slutningen. Denna har sedan utökats med ytterligare en lift i början av 1980-talet och en ny nedfart 2004. I samband med att backen anlades påfördes jord och backen skrapades och jämnades till. Kring liftgatorna syns tydligt att markprofilen är påverkad av planeringsarbeten och inslaget av ruderväxter är stort. I övrigt håller marken på att övergå till naturaliserad betesmark. Sent på hösten klipps backen med gräsklippare, om grässvålen är för hög för att tjälen snabbt ska gå ner i jorden.

Områdets bevarandevärden

Biologiska värden

(Arter med prioriterat bevarandevärde är understrukna.)

Naturvärdena är främst knutna till öppna och trädklädda beteshagar samt skogsmiljöer med örtrikt fältskikt.

Djur, växter och svampar är relativt dåligt undersökta, men det omväxlande landskapet där åkrar, hagar och mindre skogspartier avlöser varandra via bryn och kantzoner ger goda förutsättningar för en rik insekts- och fågelfauna. Dessutom är antalet arter av buskar och träd stort, vilket är gynnsamt för antalet arter som söker föda och skydd i området. I bryn och sidoraviner är t ex inslaget av sälgbetydande, vilket gynnar våraaktiva fjärilar, humlor och bin, som utnyttjar denna tidiga pollenkälla. Slån och nyponros förekommer delvis rikligt och erbjuder både skydd och föda för såväl insekter som fågel.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Tre arter upptagna i EU:s fågeldirektiv har observerats i reservatet de senaste åren, nämligen kornknarr, trana och trädlärka. Kornknarren är dessutom klassad som Sårbar (VU) i den svenska rödlistan. Dess viktigaste biotoper utgörs av fuktiga till våta, trädfria ängsmarker med olika gräs och högvuxna starr, ofta tillsammans med fuktmarksarter som svärdsilja och kaveldun. Det finns dock bara en rapporterad observation av denna fågel i reservatet, vilket gör det svårt att säga om det varit mer än en tillfällig besökare. Tranor rastar i reservatet om våarna. De senaste åren har flera par häckat på olika håll runt omkring reservatet och dessa fåglar födosöker i reservatet. Trädlärka har sannolikt häckat i området. Den trivs bäst vid gläntor eller skogsbyr i solbelysta partier i, eller i anslutning till gles skog. Den uppträder även ofta i skogsbygdernas småskaliga jordbrukslandskap, där den håller till i kanterna av små åkrar och på öppna naturbetesmarker. Förekomsten av ett kortvuxet och välhävdat fältskikt tycks vara av stor betydelse för trädlärkan. Under senare delen av 1900-talet har trädlärkan drabbats av en närmast katastrofal populationsnedgång, vilken till stor del kan förklaras av de stora förändringarna inom jord- och skogsbruk, där bland annat nedläggningen av småjordbruket i skogsbygderna haft stor betydelse. De senaste 15 åren har dock trädlärkan visat en positiv populationsutveckling, men vad denna uppgång kan bero på vet man inte idag.

Vakteln är en sällsynt fågel som observerats vid ett flertal tillfällen i reservatet. Den är starkt knuten till jordbrukslandskapet där den förekommer på åkrar eller ängar (slätter) med högt fältskikt. Vakteln är rödlistad och klassas som Missgynnad (NT). De största hoten mot vakteln idag är det mekaniserade och intensiva jordbruket, med en utarmad insektsfauna och örtflora på grund av kemiska bekämpningsmedel. Flera sångare, däribland gräshoppsångare (NT), har rapporterats i området de senaste åren. Mest anmärkningsvärd är kanske observationen av flodsångare (VU), som sällsynt förekommer i Sverige. Flera arter mer eller mindre knutna till vatten har också rapporterats, såsom forsärla och strömstare.

Vid provfiske nedanför dammen vid Ytterkvarn fångades abborre, gädda, gärs och mört, vilket indikerar goda syrgasförhållanden. I övrigt saknar ån kända limniska värden.

Vid Brunnsolmen har en ännu okänd art av fladdermus valt en yngelplats i väggen i den gamla stugan. Fladdermössen har återkommit hit under flera år.

I områdets nordöstra del har spår av myskbock observerats. Myskbocklarverna lever i veden av grövre döende och försvagade sälgar och pilar. Larverna utgör ett eftertraktat byte för hackspettar och sälgar med larvangrepp kan bli fullständigt sönderhackade om de står i skogsmiljö. Myskbocken har på senare år försvunnit från många områden i landet, eftersom gamla exponerade sälgar och pilar inte fått stå kvar. Den fullbildade myskbocken hittas främst i soliga miljöer i närheten av platsen där larven kläckts. Den uppehåller sig gärna på olika flockblommiga växter och älgört hör till favoriterna. Spår av granbarkgnagare har noterats i områdets

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

nordvästra del. Denna art är beroende av grova granar med särskilt grov bark för sin larvutveckling.

De senaste 20 åren har betetrycket minskat i större delen av reservatet och i vissa områden har betet helt upphört. Det finns dock goda förutsättningar att restaurera hagmarkerna även i de områden där betet upphört, eftersom det finns partier med stort inslag av hävdgynnade arter. På de något torrare backarna växer bland annat jungfrulin, backnejlika, bockrot och darrgräs, medan det på de friskare markerna finns goda förekomster av bland annat ängsskallra, gullviva och käringtand.

I och i anslutning till sidoravinen väster om Brunnsholmen har skogen utvecklats till en åldrande flerskiktad blandskog med god förekomst av död ved. I fältskiktet förekommer bland annat trolldruva, blåsippa och ormbär. På ravinens botten växer bland annat skogsbräken, majbräken och skogsfräken. I norra delen av denna ravin finns ett mindre alkärr och även i den södra delen av ravinen, fram till själva Skattmansöån är al dominerande. Väster om sidoravinen finns en igenväxande hasselbacke med tallöverståndare. Flera gamla enar står döda eller döende, trängda av bland annat gran och hassel. I fältskiktet förekommer bland annat klasefibbla och rikligt med nattviol, vilket dels indikerar kalkhaltiga jordar och dels att denna backe tidigare varit mer öppen och troligtvis betad.

Bland kryptogamerna i reservatet kan nämnas lönnlav, som noterats i den lövträdsrika miljön vid Ytterkvarn. Lönnlav växer framförallt på medelgrova till grova ädellövträd, men förekommer även på asp. I den här delen av länet har lönnlav ett högt signalvärde för biotoper med höga naturvärden, när den förekommer i lövskogsmiljöer. Skägglav förekommer rikligt i flera delar av reservatet, vilket indikerar en god luftkvalitet. Vid Ytterkvarn har även plommonticka noterats. Den förekommer tämligen allmänt på plommon, och hittas därför till exempel vid äldre bebyggelse och gamla torpruiner. Den förekommer också sällsynt på andra *Prunus*-arter, som till exempel slån och körsbär. Asphättemossa, som tidigare var rödlistad, förekommer i reservatet. Denna mossor hittas nästan uteslutande på asp och då oftast på äldre träd.

Skyddsvärda arter:

Däggdjur

Fåglar

	fladdermus	Habitatdir
<i>Coturnix coturnix</i>	vaktel	NT
<i>Crex crex</i>	kornknarr	VU, A122
<i>Grus grus</i>	trana	A127
<i>Locustella certhiola</i>	gräshoppsångare	
<i>Lullula arborea</i>	trädlärka	A246

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för
SKATTMANSÖÅDALEN

2005-12-15

BILAGA 1
11(32)

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Skalbaggar

<i>Aromia moschata</i>	myskbock	s
<i>Microbregma emarginata</i>	granbarkgnagare	s

Kärlväxter

<i>Actaea spicata</i>	trolldruva	s
<i>Antennaria dioica</i>	kattfot	
<i>Briza media</i>	darrgräs	
<i>Cardamine bulbifera</i>	tandrot	s
<i>Crepis praemorsa</i>	klasefibbla	
<i>Dianthus deltoides</i>	backnejlika	
<i>Impatiens noli-tangere</i>	springkorn	s
<i>Odontites vulgaris</i>	rödtoppa	
<i>Paris quadrifolia</i>	ormbär	s
<i>Pimpinella saxifraga</i>	bockrot	
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol	§
<i>Polygala vulgaris</i>	jungfrulin	
<i>Primula veris</i>	gullviva	
<i>Rhinanthus minor</i>	ängsskallra	
<i>Thlaspi caerulescens</i> ssp. <i>brachypetalum</i>	storskärvfro	

Mossor

<i>Orthotrichum gymnostomum</i>	asphättemossa	

Lavar

<i>Bacidia rubella</i>	lönnlav	s

Svampar

<i>Phellinus pomaceus</i>	plommonticka	

Teckenförklaring:

- A = Artkod enligt EU:s fågel- eller habitatdirektiv
s = Signalart enligt Skogsstyrelsen 2000
§ = Arten är fridlyst i Sverige

Hotkategori i Sverige enligt rödlistan år 2000:

CR = Critically endangered	Akut hotad
EN = Endangered	Starkt hotad
VU = Vulnerable	Sårbar
NT = Near threatened	Missgynnad
DD = Data deficient	Kunskapsbrist

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Geovetenskapliga värden

Skattmansöån skär genom glaciala och postglaciala leror och bildar en av länets mäktigaste raviner. Dalsidorna reser sig som mest 30-35 meter över åns yta och flera mindre sidoraviner utgår från huvudravinen längs ån. Utanför reservatet höjer sig moränmarken ytterligare 50 meter, vilket gör att sluttningarna för uppländska förhållanden är synnerligen branta och mäktiga. På båda sidor om ån finns spår av fornstrandlinjer. På sluttningarna syns även spår efter skred och jordflytningar. Det senaste större skredet skedde 1941 på den västra sluttningen norr om Nyborg. På ravinens botten kring ån finns några partier med yngre sväm- och älvsediment, medan det på de högre belägna områdena finns partier med morän och i området kring Skattmansöstugan sticker flera toppar av urberg upp genom moränen. Vid Ytterkvarn har Skattmansöån skurit sig ned till en berggrundströskel, vilket gör att ån faller 15 meter i höjd den första tredjedelen i reservatet för att därefter endast falla ytterligare några meter under den resterande delen.

I SkattmansöådaLEN har man funnit ovanligt många djurfossil. I lerlagren kring det gamla tegelbruket och även längre ner i dalen, inom reservatet, har man funnit fossil av vikarsäl, gråsäl, Vätterns hornsimpa, lake och sik. Analyser av lerlagren och däri förekommande kislealger och pollen, samt kol¹⁴-dateringar av djurrester tyder på att de flesta djuren levte under den period när Ancylussjön långsamt övergick till Litorinahavet för omkring 8000 år sedan. Från det efterföljande Litorinahavet har man vid Skattmansö gård hittat ett välbevarat piggvarskelett tillsammans med blåmusselskal.

Kulturhistoriska värden

Gården Skattmansö, som gett namn till ån och reservatet, ligger norr om reservatet. Den är känd redan från 1000-talet och kallades då för Ön, eftersom den låg på en halvö i den Vittingesjön. På 1300-talet började gården kallas Skatmans ö, efter fogden Niklas Skatman som då bodde på gården.

Dalgången runt Skattmansöån med åkrar, hagmark och gammal ängsmark är ett typiskt exempel på ett småbrutet odlingslandskap, som vuxit fram under århundraden och efter människans behov anpassats efter naturens former och förutsättningar.

En mjölnarkvarn kan ha funnits vid Ytterkvarn redan omkring 1500, men först 1683 dyker namnet upp på en karta över Skattmansö. Det uppges att sätesgården hade en "yttre kvarn" 50-100 meter norr om dagens stenvalvsbro. Sedan dess har fyra olika kvarnar avlöst varandra på olika platser vid Ytterkvarn. Den sista kvarnen drevs fram till 1947 och revs 1967.

1746 fick Skattmansö tillstånd att bedriva hammarsmide. Två härdar för bearbetning av tackjärn till smidbart järn och två hammare för utsmidning av stångjärn uppfördes. 1809 upphörde driften för att återupptas 1847. Till att börja med använde man sig av tysksmide, men 1866 installerade man Franche-Comté-härdar, som möjliggjorde en större produktion. Bruket drevs fram till 1885, då det inte längre var lönsamt med

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
13(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

småskalig järnhantering. Skattmansö järnbruk skiljde sig från de norduppländska bruken som arbetade med vallonsmide och tog sin malm från Dannemora gruva. Till Skattmansö hämtades tackjärn med vinterforor från Norbergs bergslag, Horndal och Karbenning.

Omedelbart norr om reservatet finns rester av ett tegelbruk. Bruket anlades 1799-1801 och var aktivt till 1968. Bruket revs 1974. Leran vid Skattmansö var utmärkt för tegeltillverkning och bruket var välkänt för att hålla hög kvalitet på sina produkter. I den nordvästra delen av reservatet, kring Högsveden, finns idag tydliga spår av lertäkt.

I området finns flera fornlämningar och kulturlämningar. På höjden vid Högsveden finns områdets äldsta lämningar, ett röse (raä 55) och en stensättning (raä 64), som kan antas vara från yngre järnåldern. Vid Ytterkvarn passerar vägen över Skattmansöån på en valvbro och brobank från 1876 (raä 200). Alldeles nedanför bron finns lämningarna efter ovan nämnda järnbruk och kvarnrörelse (raä 125). Uppströms från Ytterkvarn finns rester av en övre dammanläggning som troligtvis tillhörde järnbruket (raä 192 och raä 66). Alldeles intill reservatsgränsen i nordost finns en ruin efter ett torp (raä 124), som byggdes någon gång mellan 1851 och 1909. Huset revs 1940.

. /D Fornlämningarnas läge framgår av bilaga D.

Ur fornminnesarkivet:

Vittinge socken

- raä 55 Fast fornlämning. Röse, närmast oregelbundet rundat, 17 m i diameter och 2 meter hög. I ytan talrika 0.1-0.5 meter stora stenar. Mittblock 0.5 meter högt och 1.5x 1.5 meter stort. I periferin några större block. En separat anläggning i VSV, 6-7 m i diameter och 0.4 m hög.
- raä 64 Fast fornlämning. Stensättning, regelbundet rund. 7 meter i diameter och 0.5 meter hög. I ytan 0.3-1 meter stora block. I SÖ ytskadad.
- raä 66 1. Dammvallsrest, ca 15 m lång (Ö-V), 6 m bred och 0.5-0.75 m hög, av 0.2-0.6 m stora block. Raserad. Jämför nr 192 i Österunda socken. 10 m S om 1 och ÖNÖ om brukningsväg är 2. Grop, 5 m i diameter och 1 m djup. Ca 25 m SSV om 2 och 15 m NNV om gräns är 3. Husgrund, ca 6 x 5 m och 0.2 m hög. Övertorvad med sten i kanterna.

Österunda socken

- raä 124 Bebyggelselämning, sentida, bestående av en husgrund efter bostadshus med två eldstadsrester. Byggnaden revs enligt uppgift omkring 1940. Svart jord i ytan. Äppelträd.
- raä 125 Fast fornlämning. Brukslämningar, ca 120x 65 m (NV-SÖ), bestående av 5-6 svaga grundlämningar och två rännor. Grundlämningarna är 5-15 m stora och 0.1-0.4 m höga, vanligen övertorvade med i kanten synliga stenskoningar. I NV finns nedanför brobanken ett par järnkrampor, troligen

Länsstyrelsen Uppsala län

POSTADRESS: 751 86 UPPSALA BESÖKSADRESS: HAMNESPLANADEN 3

TELEFON: 018 - 19 50 00 TELEFAX: 018 - 19 52 01 E-POST: lansstyrelsen@c.lst.se

POSTGIRO 3 51 73-4 / 6 88 03-6 ORGANISATIONSNUMMER: 202100-2254 (VAT SE202100225401)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- platsen för hammaren. SSÖ om denna är en ca 30x2 m lång (NV-SÖ) lång ränna, vilken i söder mynnar i huvudfåran. Den andra rännan finns i S och har intill och N därom ett par grunder. Troligen plats för äldre kvarn. Nere på den delvis röjda ravinbotten finn i NÖ 5 kvarnstenar, varav två är kaffebord och de övriga + axelstock förvaras i Ö.
- raä 192 Rest av dammvall, ca 50 m lång (bågformig i Ö-V), 3-7 m bred och 0.5-1.5 m hög. Upplagd av gråstensblock, 0.2-0.6 m stora. Till stor del raserad. På Ö sidan förstärkt med betongvall. Avbrott över hela åfåran. Troligen rester av övre dammanläggning till järnbruket. Se nr 125. Dammresten på V sidan, se även nr 66:1).
- raä 200 Fast fornlämning. Valvbro och brobank. Valvbro, ca 16 m lång och 4-5 m bred. Uppförd av tiktade (kilade) block, 0.4 -1 m stora, i kallmur. Tvåvalv, 3.6 m bred och intill 2. 8 m höga. Betongsula på vägbanan, 4.1 m bred. Räcken av järn. Kallmurningen ställvis förstärkt med enstaka järnkrampor och cement. I ÖNÖ fortsätter bron i en mäktig brobank, i VSV anslutning till äldre trevägskorsning. Bron byggd 1876.

Torstuna socken

- raä 425 Fyndplats för två flintstycken 2x5 resp 4x2 cm stora. Bearbetningen är ej omfattande.

Värden för friluftslivet

Skattmansöådalens är rikt på möjligheter för friluftslivet. Reservatet erbjuder såväl en spännande natur som kulturhistoriskt intressanta lämningar. Båda dessa delar kan utnyttjas ytterligare för att förhöja upplevelsen för besökare.

Det kuperade och småskaliga odlingslandskapet inbjuder till vandring, men det är även enkelt att ta sig ut till platser där man bara kan sitta ner och njuta av utsikten eller lyssna till ljudet av strömmande vatten.

Genom området går flera markerade stigar och det är möjligt att följa dessa i olika slingor. Bänkar finns utplacerade längs stigarna och vid Ytterkvarn finns en rastplats vid de gamla kvarnlämningarna. Upplandsleden går genom större delen av reservatet.

Vintertid lockar en skidanläggning med en slalombacke inom reservatet och längdskidspår i direkt anslutning till reservatet. Slalombacken är särskilt väl anpassad för barnfamiljer. Backen är 270 meter lång och har en fallhöjd på 52 meter. I anslutning till slalombacken finns en raststuga, som hålls öppen under skidsäsong. I direkt anslutning till stugan finns en mindre pulkabacke och flera eldplatser med bänkar. Det är möjligt att hyra stugan av Skattmansöådalens förening under tider då den annars hålls stängd. Skattmansöbacken sägs även vara en av Mellansveriges bästa backar för hängflygning på grund av sin syd-västliga exponering.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
15(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Prioriterade bevarandevärden

Geomorfologi:	årvädd																
Markslag och naturtyp:	hagmark																
Strukturer:	gamla träd, död ved, solexponerad tall																
Växt-, svamp- och djursamhällen:	örttrik torräng, örttrik friskäng																
Arter:	<table><tr><td><i>Aromia moschata</i></td><td>myskbock</td></tr><tr><td><i>Actaea spicata</i></td><td>trolldruva</td></tr><tr><td><i>Dianthus deltoides</i></td><td>backnejlika</td></tr><tr><td><i>Platanthera bifolia</i></td><td>nattviol</td></tr><tr><td><i>Polygala vulgaris</i></td><td>jungfrulin</td></tr><tr><td><i>Pimpinella saxifraga</i></td><td>bockrot</td></tr><tr><td><i>Primula veris</i></td><td>gullviva</td></tr><tr><td><i>Rhinanthus minor</i></td><td>ängsskallra</td></tr></table>	<i>Aromia moschata</i>	myskbock	<i>Actaea spicata</i>	trolldruva	<i>Dianthus deltoides</i>	backnejlika	<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol	<i>Polygala vulgaris</i>	jungfrulin	<i>Pimpinella saxifraga</i>	bockrot	<i>Primula veris</i>	gullviva	<i>Rhinanthus minor</i>	ängsskallra
<i>Aromia moschata</i>	myskbock																
<i>Actaea spicata</i>	trolldruva																
<i>Dianthus deltoides</i>	backnejlika																
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol																
<i>Polygala vulgaris</i>	jungfrulin																
<i>Pimpinella saxifraga</i>	bockrot																
<i>Primula veris</i>	gullviva																
<i>Rhinanthus minor</i>	ängsskallra																
Friluftsliv:	vandring, skidåkning, natur- och kulturupplevelse																

Beskrivning av byggnader

/D Byggnadernas läge framgår av bilaga D. Om inget annat anges är byggnaderna i privat ägo.

Ytterkvarn

1. Kollada med källare	Uppförd mellan 1683 och 1755. Ägs av Gustavianska stiftelsen.
2. Boningshus	Uppfört 1797. Korsvirkeshus. Den f d bruksbyggnaden, d v s inspektorsbostaden till det gamla järnbruket.
3. Poolhus	Uppfört 1976.
4. Gäststuga och garage	Ombyggt 1983.
5. Stall och hönsbhus	Uppfört 1983.
6. Lösdriftsstall	Uppfört 1995.
7. Vagnslider	Uppfört 2003.

Brunnsholmen

8. Boningshus	Fritidsbostad, torpstuga i korsvirke. Vissa detaljer inomhus gör troligt att huset är från skiftet mellan 1700- och 1800-tal. Brunnsholmen finns med på karta från 1873, men låg då 100 m längre norrut än i dag. På ekonomiska kartan från 1909 har Brunnsholmen dagens läge.
9. Uthus/förråd	Uppfört på slutet av 1970-talet.
10. Gästhus	Äldre byggnad av okänd ålder, som troligtvis använts som förråd. Numera är huset ombyggt till fritidsbostad.

Länsstyrelsen Uppsala län

POSTADRESS: 751 86 UPPSALA BESÖKSADRESS: HAMNESPLANADEN 3

TELEFON: 018 - 19 50 00 TELEFAX: 018 -19 52 01 E-POST: lansstyrelsen@c.lst.se

POSTGIRO 3 51 73-4 / 6 88 03-6 ORGANISATIONSNUMMER: 202100-2254 (VAT SE202100225401)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Nyborg

11. Smedja

Uppförd på 1920-talet. Huset är i stort behov av renovering. Det har sjunkit en aning och panelen på söderväggen är trasig. Skorstenen har börjat falla isär. Inuti finns t ex härden och blåsbälgen kvar.

Skattmansöbacken

Anläggningen och samtliga byggnader ägs av Enköpings kommun. Skattmansöådalens förening står för drift och skötsel.

12. Liftkur	Uppfördes i samband med att skidanläggningen utökades i början av 1980-talet.
13. Liftkur	Uppfördes i samband med att skidbacken anlades i mitten av 1970-talet.
14. Starttorn	Uppfördes på 1970-talet
15. Toalett	Uppförd under 1990-talet. Två TC. I behov av invändig ytreivering/målning.
16. Förrådsbyggnad	Uppfördes 1983. I anslutning till förrådet står en container med säkerhetslås, som används för förvaring av utrustning och maskiner.
17. Värmestuga	Uppfördes 1975 och byggdes ut 1982. Ägs av Enköpings kommun. Innehåller bland annat serveringslokal, samlingslokal samt skiduthyrningsdel. Skiduthyrningsdelen är idag underdimensionerad för den verksamhet som bedrivs.

Intressen för allmänheten

Reservatet nås med bil via väg 818 från Österunda, väg 817 från Torstuna eller väg 820 från Vittinge. Två parkeringsplatser finns inom reservatet: en vid Skattmansöstugan i sydost och en vid Ytterkvarn i nordväst. Reservatet är lättillgängligt för allmänheten.

Referenser

Publicerade skrifter

Brunberg, A-K. & Blomqvist, P. 1998: Vatten i Uppsala län 1997. Upplandsstiftelsen, rapport nr. 8/1998.

Bohusläns museum, Bohusläns landskapssymboler, tillgänglig på <http://www.bohusmus.se/bohusmus/wwwbohusmus/ekologi/html/symboler.htm>, citerad 28/9 2005.

Ehnström, B. 2002: Faktablad: *Microbregma emarginata* – granbarkgnagare. ArtDatabanken, SLU. Gärdenfors, U. (ed.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 - The 2005 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
17(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Hedenäs, L. 2000: Faktablad: *Orthotricum gymnosomum* – asphättemossa. ArtDatabanken, SLU.
- Länsstyrelsen i Uppsala län, 1987: Naturvårdsprogram för Uppsala län. 1. Värdefulla områden för naturvård och rörligt friluftsliv (del av objekt 99.999). Medd. från planeringsavdelningen 1987 nr. 2.
- Länsstyrelsen i Uppsala län, 1993: Odlingslandskap i Uppsala län. Länsstyrelsens meddelandeserie 1993:4
- Mikko, H. 1995: Fish and seal remains in SkattmansöådaLEN. Lic. avhandling. Institutionen för geovetenskaper, Uppsala universitet.
- Nitare, J. (ed.) 2000. Signalarter - Indikatorer på skyddsvärd skog. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.
- Nordiska ministerrådet, 1984.: Naturgeografisk naturindelning av Norden.
- Rapportsystemet för fåglar – Svalan, tillgänglig på <http://www.artportalen.se/birds/>, citerad den 28/9 2005.
- Riksantikvarieämbetet, Informationssystemet om fornminnen (FMIS), tillgänglig på <http://www.fmis.raa.se/fmis/>, citerad 22/9 2005.
- Risberg, L., Tyrberg, T. & Tjernberg, M. 2005: Faktablad: *Coturnix coturnix* – vaktel. ArtDatabanken, SLU.
- Risberg, L., Ottvall, R. & Berg, Å. 2005: Faktablad: *Crex crex* – kornknarr. ArtDatabanken, SLU.
- Svantesson, S-I. 1999: Beskrivning till jordartskartan 11H Enköping NV.
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999: Svensk fågelatlas. Vår fågelvärld, supplement 31, Stockholm.
- Sveriges entomologiska förening, Landskapsinsekter / Bohuslän, tillgänglig på <http://www.sef.nu/landskapsinsekter/aromia.htm>, citerad 28/9 2005.
- Upplandsstiftelsen, 1992: Rastplatsen vid Ytterkvarn... bara vacker?

Opublicerade skrifter

- Jordbruksverket, Tuva, databas med resultat från ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004
- Kihlblom, D. 1975. Skötselplan för Skattmansöådelns naturreservat. Länsstyrelsen.

Kartmaterial

- Delning av Nydalas slätterhagar 1755, hänvisning i Kihlblom 1975.
- Ekonomiska kartan 1961
- Geometrisk affritning Skattmansö 1683, hänvisning i Kihlblom 1975.
- Lantmäteriets digitala häradskarta. Bladnamn Altuna 112.83-14.0. Kartlagd 1905-1911.
- SGU. 1999: Jordartskartan 11H Enköping NV

Muntliga uppgifter

- Ingvar Pettersson, Nydala
- Anders Pettersson, Länghem
- Torbjörn Ljung, Morgongåva
- Susanne Sundling, Ytterkvarn
- Anita Åse, Stockholm
- Göran Kraft, Skattmansö
- Susanne Moberg, fastighetskontoret, Enköpings kommun
- Carl-Henry Almgren, fritidskontoret, Enköpings kommun
- Martin Tjernberg, ArtDatabanken, SLU

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

PLANDEL

Övergripande skötsel

Det öppna odlingslandskapet återskapas i första hand genom restaurering av de gamla betesmarkerna. De senaste 50 åren har naturvärden tillkommit, som en följd av minskat utnyttjande. Bland annat har vissa skogspartier åldrats och i bryn och kantzoner återfinns en stor variation av träd och bärande buskar. Därför bör en avvägning ske där både syftet med reservatet (öppet landskap) och särskilda naturvärden beaktas. Inför reservatsbeslutet 1976 gjordes en grundlig fotodokumentation, som generellt bör gälla som vägledning vid restaurering och löpande åtgärder av betesmarkerna. Vidare ses slåtter som ett alternativ och komplement till bete.

Gammal sälg med död ved, som kan utgöra lämpligt substrat för myskböck, gynnas i hela reservatet, liksom föryngring av sälg i öppna lägen.

Almarna i området är delvis drabbade av almsjuka. För att försöka förhindra spridning bör sjuka och döda almar som kan fungera som föryngringsplats för almsplintborre avverkas omgående och avlägsnas från området. Almsjuka kan även spridas genom trädens rotkontakter, vilket betyder att det är viktigt att så fort som möjligt ta bort träd som står så att de kan smitta närstående almar via rötterna. Övervakning av almar ska ske löpande i hela området.

Beskrivning, bevarandemål och föreskrifter för skötsel

Reservatet har delats upp i 12 skötselområden. För avgränsning av områdena A-L, se /C skötselområdeskarta, bilaga C.

Skötselområde A: Öppen hagmark 18,1 ha

Beskrivning: Mer eller mindre branta sluttningar, varav större delen är ursprunglig betes- och slåttermark. Vissa mindre delar har under olika perioder använts för åkerbruk, men spåren av detta är idag ringa. Träd- och buskskiktet är varierat med bland annat alm, hassel, hägg, rönn, asp, gran och en. De senaste 30 åren har särskilt den sydvästra slänten långsamt börjat växa igen. 2005 påbörjades dock restaureringsarbetet och granar avverkades. Stora delar har en högväxt och relativt trivial flora, pga lågt betestryck och/eller näringsläckage från högre liggande åkrar. Det finns dock partier med inslag eller dominans av naturbetesväxter som t ex ängsskallra, gullviva, fyrkantig johannesört, ängsklocka, liten blåklocka och kattfot. På de mer välbetade delarna och i vissa

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
19(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

torrare partier finns även t ex bockrot, brudbröd, darrgräs och backnejlika.

Sluttning mot ån. Bilden är tagen vid den norra liftkuren i riktning mot NV.

Bevarandemål: Huvudsakligen öppna hagmarker med enstaka träd och buskar. Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen betad hage uppgår till minst 18 ha.
- Gamla träd som växt upp ljust (grovgreniga) står fria.
- Hela området är ogödslat.
- Hela området är välhävdat så att det inte förekommer någon förnaansamling.
- Betes- och slåttergynnade gräsmarksarter dominerar i fältskiktet och de tillåts blomma och sätta frö, åtminstone vartannat - vart tredje år.
- Backnejlika, bockrot, ängsskallra och gullviva förekommer i livskraftiga eller ökande populationer.

Skötselåtgärder: Nyskapande: Stängsling mot åker **C5** och restaurering av stängsel mot åker **C3**. Eventuell plantering av t ex vide eller sälg där utmynnande täckdiken orsakar problem med jordflytning och skred (sydvästra slänten).

Restaurering: Huggning av träd och röjning av buskar för att återskapa det öppna landskap som skyddades vid reservatsbildningen. Jämför med flygfoto och fotografier från början av 1970-talet. Särskilt lämnas enstaka hagmarksgranar, sälgar, gamla hasselbuskar samt fina nypon- och enbuskar. Generellt eftersträvas en stor variation av blommande/bärande träd och buskar. Vissa områden kan behöva svedjas av för att bli av med ansamlad förna. Detta gäller särskilt de brantare partierna där det inte går att köra med slåtterbalk. Vid Ytterkvarn finns ett fuktigt parti med bl a älgört. Här kan det bli nödvändigt att betesputsa för att få bort tuvorna. Vid Ytterkvarn finns även en träddunge med

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

sjuka almar. Samtliga angripna almar i dungen huggs ner och förs bort. (Se även "Övergripande skötsel" s 18.)

Löpande: Bete, eventuell slåtter och slyröjning. För att gynna fältskiktsarternas blomning och frösättning bör sent betespåsläpp tillämpas på olika delar åtminstone vartannat - vart tredje år. För hästar och nötdjur kan detta t ex åstadkommas med flexibla elstängsel och fållor. För får bör mer permanenta fållor med fårstängsel eller gärdesgårdar etableras där så är lämpligt.

Skötselområde B: Trädklädd hagmark 14,1 ha

Beskrivning: Tre delområden. Gamla hagmarker med mer eller mindre glest trädskikt med inslag av öppen mark. I **B1** genomfördes en uthuggning av framförallt gran under 2003. Området är välbetat och fältskiktet är artrikt, men stora uppslag av örnbräken på de syd- och sydöstliga sluttningarna missgynnar ört- och gräsfloran. I söder finns ett vackert tallbestånd med grova spärrgreniga tallar. Området innehåller två fornlämningar. **B2** är igenväxande och obetat sedan 20 år tillbaka. Slånbuskar har brett ut sig, det östra brynet har avancerat och trädbeståndet har förtätats. Fältskiktet är delvis mycket högt och tätt och domineras av ängskavle, midsommarblomster och hundkäx. I **B3** är den nordvästra delen igenväxande med bl a uppslag av ung gran. Medan den sydvästra delen bär ett glest trädskikt dominerat av björk. Hagen har inte betats de senaste åren och stora delar domineras av högväxande gräs och hundkäx. Inslaget av hävdgynnade växter är fortfarande stort, särskilt på de torrare partierna. Här finns t ex gullviva, bockrot, brudbröd, svartkämpe och liten blåklocka.

Område B2. Igenväxande hagmark. Bilden tagen centralt i området mot NV.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
21(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Bevarandemål:** Huvudsakligen glesa lövhagar med inslag av tall och en. Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:
- Andelen gamla träd som växt upp ljust (grovgreniga) ökar och står fria från igenväxning.
  - Gamla grova tallar står kvar som evighetsträd.
  - Det finns föryngring av träd i öppna, ljusa lägen.
  - Hela området är ogödslat.
  - Hela området är välhävdat så att det inte förekommer någon förnaansamling.
  - Betes- och slåttergynnade gräsmarksarter dominerar i fältskiktet och de tillåts blomma och sätta frö, åtminstone vartannat till vart tredje år.
  - Backnejlika, bockrot, ängsskallra och gullviva förekommer i livskraftiga eller ökande populationer.
  - Fornminnena är fria från träd och buskar.

Skötselåtgärder: Nyskapande: Stängsling mot åker **C5** och restaurering av stängsel mot åker **C3**. För djurens säkerhet kan stängsel sättas upp runt ravinen i **B2**.
Restaurering: **B1:** Örnbräken slås ned varje år under några års tid, lämpligen sent i juni med trimmer som sliter av stjälkarna istället för att skära. I tallbeståndet i söder frihuggs de äldre tallarna från yngre träd som beskuggar stammarna. Trädbården längs bäcken i väster glesas ut. De unga tallarna i nordvästra slänten glesas ut. Borthuggning av träd på fornminnena. **B2:** Huggning av träd och röjning av buskar för att återskapa det öppna landskap som skyddades vid reservatsbildningen. Jämför med flygfoto och fotografier från början av 1970-talet. Särskilt lämnas björk, någon enstaka tall, fina enar och nyponbuskar. Generellt eftersträvas en stor variation av blommande/bärande träd och buskar. Låt den östra delen av **B2** successivt övergå till angränsande område **E2** så att ett långt bryn bildas. **B3:** Huggning och röjning i den nordvästra delen, så att hela hagen får ett glest trädskikt dominerat av björk och ett glest buskskikt av en. Gran tas bort, tall, björk och en gallras. Försiktig röjning i ungt lövträdsbestånd mellan Brunnsholmenhuset och åkern öster därom (blåsippor växer under lövträden).
Löpande: Bete, eventuell slyröjning i samtliga delområden.

Skötselområde C: Åkermark 20,0 ha

Beskrivning: Tio delområden. Åkermark som utnyttjas dels för vallodling, dels för spannmålsodling. En mindre del, i direkt anslutning till gården i Ytterkvarn, odlas inte idag, utan används enbart för bete. Den har

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

dock fortfarande tydlig struktur av åkermark och skulle enkelt kunna inlemmas med angränsande åker.

Bevarandemål: Öppen hävdad mark.
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Hela åkerarealen (20 ha) hävdas varje år som åker, vall, träda i växtföljd eller betesvall.

Skötselåtgärder: Restaurering: Huggning av träd i öppet dike vid Brunnsholmen mellan C6 och C8. Åtgärden ska ske i samråd mellan markägare, brukare och Länsstyrelsen.
Löpande: Åkerbruk och/eller bete

Vid eventuell omställning av åker till permanent betesmark, anläggs företrädesvis en naturbetesanpassad vall med inhemska gräs och inslag av lokalt förekommande örter. All konstgödning upphör.

Skötselområde D: Slalombacken 4,5 ha

Beskrivning: Betesmark på f d slåtter och åkermark. Åkermarken, som låg centralt i mitt i sluttningen, lades ner under första halvan av 1900-talet. Sedan dess har området betats. En slalombacke anlades i mitten av 1970-talet. I samband med detta lades ny jord på i backen och marken jämnades ut. Jord har även påförts vid senare tillfällen för att bl a underhålla liftgatorna. Kring liftgatorna syns tydligt att markprofilen är förändrad och inslaget av ruderväxter är stort. I övrigt är florin av typisk gräsmarkskaraktär, med arter som t ex jungfrulin, bockrot, rödklint, brudbröd och ängsskallra. Slalombacken är den enda lokalen inom reservatet där det växer rödtoppa. Inom området finns även en bergsplata med senväxt drygt 100-årig tall. Underväxt av gran och björk. I buskskiktet växer enbuskar, som dock börjar skuggas ut av träden. En ny nedfart högs upp genom beståndet 2004. En liten bäckravin går nära den södra kanten av området. Bäckravinen är påverkad av anläggningsarbetena och förutom enstaka äldre tallar och sälgar är den tätt bevuxen av bl a en, ung asp och tall.

Bevarandemål: Öppen hage. Bergknalle med glest tallbestånd. (Mål för skidanläggningen finns under skötselområde J: Friluftsliv)
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Skogsbeståndet på berget är glest med solbelysta gamla tallar.
- Hela området är ogödslat.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
23(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Hela området är välhävdat så att det inte förekommer någon förnaansamling.
- Betes- och slåttergynnade gräsmarksarter dominerar i gräsmarkens fältskikt och de tillåts blomma och sätta frö, åtminstone vartannat till vart tredje år.
- Jungfrulin, bockrot, ängsskallra och rödtoppa förekommer i livskraftiga populationer.

/C

Skötselåtgärder: Restaurering: På bergsplatån görs en försiktig uthuggning av tall. Hugg även yngre gran och björk. I beståndets södra del görs en utsiktshuggning åt söder och öster. I den övre delen av ravinen (se bilaga C) röjs unga träd bort och enbuskarna gallras. Spara äldre tall och sälg samt nypon. Den nedre delen frihuggs helt.
Löpande: Bete, eventuell gräsklippning sent på hösten.

Skötselområde E: Gammelskog 6,7 ha

Beskrivning: Tre delområden. **E1:** Den västra delen utgörs av ett 100-årigt blandbestånd av gran och asp med inslag av bl a alm, ask och lönn. Delvis rik underväxt av ung hassel. I fältskiktet förekommer bl a kruståtel, ekbräken och trolldruva. Den östra delen utgörs av ett rent albestånd där fältskiktet totalt domineras av älgört. **E2:** Bäckravin med olikåldrigt blandbestånd av bl a tall, gran, björk och sälg med rik underväxt av hassel. Al växer längs själva bäcken och nedströms dominerar al helt. Litet alkärr mot norra åkern. Medelåldern på huvudbeståndet är runt 60 år, men med betydligt äldre tallar. I fältskiktet förekommer bl a ormbär, klotpyrola, och nattviol. **E3:** 100-årig blandskog på delvis bergig och blockig mark som domineras av tall på högre partier och av gran på de lägre. Särskilt på de bergiga partierna är inslaget av ung björk och rönn betydande. Bottenskiktet är tjockt och domineras av hus- och väggmossa. I fältskiktet märks blåbär, kruståtel, och linnéa. Det finns även små förekomster av blåsippa och nattviol. En mindre del mot slalombacken betas.

Bevarandemål: Flerskiktad blandskog.
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen blandskog uppgår till ca 6,5 ha.
- Skogen är flerskiktad med ett stort inslag av löv.
- Genomsnittsåldern på skogen är över 100 år.
- Brynen är utglesade och breda så att de successivt övergår från skog till öppen mark. De ska innehålla ett varierat träd- och buskskikt med ljusexponerade träd och buskar.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Gammal grov tall och hassel står kvar som evighetsträd/-buskar
- Stående och liggande död ved av såväl barr- som lövträd förekommer.
- Nattviol (**E2** och **E3**) och trolldruva (**E1** och **E2**) förekommer i livskraftiga och eventuellt ökande populationer.

Skötselåtgärder: Restaurering: Utglesning av bryn genom att friställa äldre träd, hugga och röja yngre gran samt röja uppslag av t ex ung asp, hägg och hassel. Eftersträva en stor variation arter av träd och buskar.
Löpande: Bete är möjligt i **E2** och **E3**. I samband med bete kan trädskiktet glesas ut, så länge det är förenligt med bevarandemålen. I övrigt får skogen utvecklas fritt och död ved lämnas i bestånden.

Skötselområde F: Gles tallskog 2,9 ha

Beskrivning: Gles blandskog kring Skattmansöstugan. Ett högt beläget område med mycket block. Drygt 100-åriga tallöverståndare i hela området, i övrigt ca 30-årig gran och tall på den nordöstra delen och huvudsakligen lövskog med björk, sälg, asp och rönn i den sydvästra delen. I fälskiktet växer bl a träjon, bergslok, piprör och smörblomma. Framför (sydväst om) stugan har anlagts en öppen gräsyta under tallöverståndarna.

Det högst belägna partiet, centralt i område F. Bilden är tagen i riktning mot SO.

Bevarandemål: Gammal gles skog med i huvudsak tall, särskilt på det högre liggande partiet, men med ökande inslag av lövträd respektive gran på de lägre partierna.
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

BILAGA 1
25(32)

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Skogen är flerskiktad, gles och luckig med ett stort inslag av löv.
- Brynen är utglesade och breda så att de successivt övergår från skog till öppen mark. De ska innehålla ett varierat träd- och buskskikt med ljusexponerade träd och buskar.
- Gamla träd som växt upp ljust står fria från igenväxning.
- Det finns för yngning av träd i öppna, ljusa lägen.
- Gamla tallar står kvar som evighetsträd.

Skötselåtgärder: Restaurering: Uthuggning av gran i det talldominerade höglänta partiet och i det lövträdsdominerade området söder om stugan. I nord-öst tillåts successivt mer gran ut mot vägen. De äldre granarna sparas. Mot parkeringen gallras de unga tallarna. I området söder om stugan frihuggs de gamla sälarna.

Löpande: Plockhuggning (vedhuggning till reservatets vedförråd) av i första hand gran och träd som växer upp och skuggar de gamla tallarna. Efterhand kommer de yngre träden att behöva glesas ut, men en andel unga till medelåldriga träd lämnas alltid som rekryteringsträd/för yngning. Klippning av gräsytor runt stugan.

Skötselområde G: Kvarnen och bruket 1,0 ha

Beskrivning: Relativt öppet område längs ån, på båda sidor om Ytterkvarns bro. Sydost om bron ligger de gamla bruks- och kvarnlämningarna i ett glest bestånd av alm, lönn, al och björk. Spår av den gamla trädgården finns bl a som apel, syren och snöbär. I mitten finns en rastplats med två bord av gamla kvarnstenar. Gräsyta runt rastplatsen och lämningarna.

Det gamla bruksområdet i skötselområde G. Bilden är tagen från parkeringen.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Söder om bron på den sydvästra slänten saknas träd och buskarna hålls låga för att bron ska synas från vägen. Nordväst om bron finns den enda kvarvarande dammen sedan bruks- och kvarntiden. Dammen har muddrats en gång sedan reservatet bildades, men den håller åter på att grundas upp och växa igen.

- Bevarandemål: Huvudsakligen glest lövträdsbestånd, med tydliga lämningar av tidigare verksamhet. Vacker och inbjudande plats för besökare. Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:
- Trädskiktet är glest och varierat med dominans av ädellövträd.
  - Friska almar finns i området.
  - Området är lättframkomligt.
  - Dammen har en öppen vattenspegel.
  - Kvarn- och brukslämningarna är fria från högt gräs och buskar.
  - Bron syns tydligt från vägen i söder.

- Skötselåtgärder: Restaurering: Sjuka och döda almar avverkas omgående och avlägsnas från området. Muddring av damm.
Löpande: Övervakning av almar. Gräsklippning. Rövning runt husgrunder och övriga kvarn- och brukslämningar. Rövning i slänten sydväst om ån.

Skötselområde H: Bryn längs gamla landsvägen 1,1 ha

- Beskrivning: Västra delen utgörs av igenväxande skogsbryn mellan gammal väg och åkerdike. Varierat träd- och buskskikt med bl a gammal asp och sälg. Spår av myskbock finns på gammal sälg. Torpruin med äppelträd. Östra delen utgörs av åkerkant längs nuvarande landsvägen. Delvis mycket tätt med ung björk. Flera fina enar står trängda.

- Bevarandemål: Glest bryn
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:
- Brynet är flerskiktat och innehåller en stor variation av träd och buskar.
  - Gamla träd som växt upp ljust står fria från igenväxning.
  - Det finns föryngring av träd i öppna, ljusa lägen.
  - Det finns gamla sälgar med död ved, som utgör lämpligt substrat för myskbock.
  - Det är god sikt ut över åkrarna från den gamla vägen.
  - Torpruinen är fri från överväxt.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Skötselåtgärder: Restaurering: Frihuggning av äldre träd, särskilt asp och sälg. Uthuggning av yngre gran. Røjning asp. Røjning av sly runt torpruinen. Gallring av björk särskilt i östra delen. Frihuggning av fina enar.
Löpande: Slyrøjning.

Skötselområde I: Liten inäga 0,3 ha

Beskrivning: Huvudsakligen öppen ängsrest med slån och nyponbuskar. Något igenväxande med yngre tallar och granar. Gräs dominerar med hundäxing och ängskavle, men med betydande inslag av t ex fyrkantig johannesört, käringtand, gulmåra och småborre.

Bevarandemål: Huvudsakligen öppen hävdad äng eller hage.
Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen hävdad äng eller hage uppgår till minst 0.3 ha.
- Hela området är ogödslat.
- Betes- och slåttergynnade arter dominerar i fältskiktet.

Skötselåtgärder: Restaurering: Hugg tall och gran.
Löpande: Slåtter alternativt bete.

Skötselområde J: Gårds- och tomtmark 2,3 ha

Beskrivning: Gårdsmark och trädgårdstomt.

Bevarandemål: Välskött trädgård.

Skötselåtgärder: Löpande: Fortsatt trädgårdsskötsel.

Skötselområde K: Byggnader

./D Beskrivning: Se "Beskrivning av byggnader" s 15 och bilaga D för byggnadernas lägen.

Bevarandemål: Äldre byggnader ska ha kvar sina traditionella utseenden och vara i gott skick. Vid restaurering bör traditionella material och metoder användas. Sentida byggnader ska behålla traditionell färgsättning och vara i gott skick.

Skötselåtgärder Restaurering: Yttre renovering av smedja. Skattmansöstugan byggs ut på baksidan mot berget för att skapa större liftkortslucka, större

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

skiduthyrning och omklädningsrum med dusch. Planering av dessa byggnadsåtgärder ska ske i samråd mellan Länsstyrelsen, Enköpings kommun och Skattmansöådalens förening.
Löpande: Byggnadsunderhåll.

Skötselområde L: Friluftsliv

/C, D (Se bilaga C för friluftsanordningarnas/-anläggningarnas läge och bilaga D för byggnadernas läge.)

Beskrivning:

- Vägvisning till reservatet saknas.
- Otydliga gränsmarkeringar och rågångar. Restaurering påbörjad.
- Sju reservatsskyltar från 1991. Inaktuella. Nya skyltar beställda. En temaskylt över fornlämningen vid Ytterkvarn, samt låda för foldrar. Informationen vid Skattmansöstugan är splittrad och förvirrande: En inaktuell/felaktig skylt över Skattmansöbacken sitter på förrådsbyggnaden. Skylten passar dåligt in i miljön. En informationsskylt om Upplandsleden sitter vid förrådsbyggnaden och en reservatsskylt sitter alldeles intill.
- Två åretruntparkeringar, en för ca 140 bilar vid Skattmansöstugan och en för ca 10 bilar vid Ytterkvarn. En vinterparkering på åker vid Brunnsholmen.
- Skattmansöstugan, värmestuga, skiduthyrning m m. (för mål och åtgärder se "område J: Byggnader")
- Slalombacke, två liftar med liftkurar.
- Pulkabacke.
- Fyra eldplatser och tre vedförråd i området kring stugan.
- Ca 3.5 km markerad stig
- Rastplats med två bord och bänkar vid Ytterkvarn.
- Soptunnor vid Skattmansöstugan och vid Ytterkvarn.
- Sopkorgar vid två av eldplatserna.

Bevarandemål:

- Vägvisning till reservatet från närmaste allmänna väg.
- Gränsmarkeringen följer svensk standard, SIS 03 15 22.
- Sju välhållna reservatsskyltar och minst en välhållen temaskylt.
- Väl sammanhållen information om reservatet, skidanläggningen och Upplandsleden i en välkomnande entré mellan parkeringen och Skattmansöstugan.
- Städade och välhållna parkeringsplatser.
- En väl underhållen, funktionell, säker och attraktiv skidanläggning.
- Ca 3.5 km markerad och väl underhållen stig.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Fyra eldstäder med sittplatser. Minst en av dessa ska vara lättillgänglig för rörelsehindrade och ha bänkar med ryggstöd. Vedförråd ska finnas nära eldplatserna.
- En välhållen rastplats.

Skötselåtgärder: Nyskapande:

- Vägvisning till naturreservatet från väg 818 vid Skattmansöbacken och från väg 817 vid Ytterkvarn.
- Anordna en tydlig entré med samlad information om reservatet, skidanläggningen och Upplandsleden.
- Ta fram en informationsplan för reservatet.
- Anordna en plan gräsyta på markerad plats vid stugan, som går att spola vintertid. Lämna stenar och träd.
- Anordna ett utkikstorn eller platå på södra delen av bergknallen vid slalombacken. Planering av denna byggnadsåtgärd ska ske i samråd mellan Länsstyrelsen, Enköpings kommun och Skattmansöådalens förening.
- Glesa ut träden som delvis skymmer utsikten, men undvik att hugga de senvuxna tallarna, annat än i enlighet med åtgärderna i område D.
- Bredda liftgatan i den övre delen av lilla liften. D v s avlägsna ca en meter av berget/blocket som i dag ligger i vägen för pistmaskinen och runda av slänten till en mer naturlig form.
- Bygg gärdesgårdar längs liftarna. Gärdesgårdarnas syfte är dels för avgränsning av skidbacken och dels för snöfång, men kan även utnyttjas för att avdela fällor för betesdjuren.

Restaurering:

- Röjning av rågång, målning av gränsmarkeringar etc.
- Byt ut reservatsskyltarna.
- Röjning av sly och städning runt parkeringen vid Skattmansöstugan.
- Röjning av stigen som går längs den gamla landsvägen i reservatets nordöstra gräns.
- Ny bro, alternativt renovering av befintlig bro, vid platsen för tegelbruket.
- Eldplatsen nedanför bergknallen flyttas ca 25 meter. Ta ner några yngre granar och en äldre gran för att skapa plats.

Löpande:

- Underhåll av stigar och gångbroar.
- Röjning av markerade stigar.
- Röjning av rågång, målning av gränsmarkeringar på träd och underhåll av markeringsstolpar.
- Byte av reservatsskyltar.

2005-12-15

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

- Påfyllning av vedförråd.
- Røjning vid utsiktsplatsen.
- Renhållning
- Tillsyn

Bränder

Spontant uppkomna bränder ska släckas. Efter en eventuell brand i något av skogsområdena lämnas död ved, såväl stående som liggande, på platsen. Undantag måste dock göras för åtgärder som är nödvändiga för människors säkerhet och framkomligheten längs stigarna i området. De långsiktiga målen inom respektive skötselområde kvarstår. Kontrollerad bränning kan utföras i betesmarkerna för att få bort ansamlad förna och därmed förbättra betet samt gynna konkurrenssvaga arter.

Vägar (inklusive vägdiken), stigar och ledningar

Befintliga körvägar (inklusive vägdiken), stigar och ledningar inom reservatet får underhållas. Nödvändiga røjningar i anslutning till dessa får utföras.

Upplag m m

Tillfälliga upplag får upprättas av förvaltaren i samband med skötsel av området. Förvaltaren får även ställa upp manskapsbodar i samband med skötselinsatser.

Stängsel och staket

Stängsel får sättas upp i de skötselområden som ska betas. Stängslen ska förses med genomgångar där så behövs, t ex där stigar går genom betesområdet. När så är möjligt bör traditionella gärdesgårdar sättas upp.

Rensning av diken

Diken som avvattnar åkermark får rensas. Eventuella täckdiken som öppnas och rensas bör inte läggas igen, om det går att kombinera med fortsatt åkerbruk eller bete, utan överförs till öppna diken.

Jakt och fiske

Jakt och fiske regleras inte i reservatsbeslutet.

Fornlämningar

Fornlämningar är skyddade enligt lagen om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950). Åtgärder som rör fornlämningar ska ske i samråd med länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

Kulturlämningar

Åtgärder som rör kulturlämningar ska ske i samråd med länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

2005-12-15

BILAGA 1
31(32)

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

UPPFÖLJNING AV SKÖTSELÅTGÄRDER

Länsstyrelsen ansvarar för dokumentation av förändringar inom reservatet, inklusive skötselåtgärder. Dokumentationen bör helst ske med både anteckningar och fotografier. Skötselåtgärderna ska följas upp för att kontrollera att de genomförda åtgärderna överensstämmer med bevarandemålen och så att status före och efter utförda skötselåtgärder dokumenteras.

UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål görs varje år för:

- Information, stig och städning
- Betesintensitet
- Byggnader och anläggningar

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål görs vart femte år för:

- Gränsmarkeringar
- Forn- och kulturlämningar

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål görs vart tionde år för:

- Prioriterade arter
- Vegetationsstruktur (luckig skog, gamla träd, bryn, föryngring etc)

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål görs vart 20:e år för:

- Arealmål
- Död ved

SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV ÅTGÄRDER

Skötselåtgärd	Prio	När	Skötselomr.	Finansiering
Huggning-röjning, slyröjning	1	2005-2007, därefter vid behov	A, B, D, E, F, G, H, I, K, L	Miljöstöd/skötselanslag
Bete	1	Varje år	A, B	Miljöstöd
Stängsling	1	2006	A, B	Miljöstöd/skötselanslag
Åkerbruk/bete	1	Varje år	C	Miljöstöd
Bete	1	Två års bete följt av två år utan bete o s v	D	
Byggnadsunderhåll	1	Varje år	D	
Gräsklippning	1	Vid behov	G	Skötselanslag
Slåtter/bete	1	Minst vartannat år	I	
Gränsmarkeringar	1	2005-2006	L	Skötselanslag
Nya skyltar	1	2006	L	Skötselanslag
Entré med samlad info	1	2007	L	Skötselanslag
Renovering bro	1	2006	L	Skötselanslag
Underhåll friluftsliv	1	Varje år	L	Skötselanslag
Fotodokumentation	1	2006	Alla	Skötselanslag

Länsstyrelsen Uppsala län

POSTADRESS: 751 86 UPPSALA BESÖKSADRESS: HAMNESPLANADEN 3

TELEFON: 018 - 19 50 00 TELEFAX: 018 -19 52 01 E-POST: lansstyrelsen@c.lst.se

POSTGIRO 3 51 73-4 / 6 88 03-6 ORGANISATIONSNUMMER: 202100-2254 (VAT SE202100225401)

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Beslut om skötselplan för SKATTMANSÖÅDALEN

2005-12-15

BILAGA 1
32(32)

511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)

Renhållning	1	Kontinuerligt	Alla	Skötselanslag
Tillsyn	1	Kontinuerligt	Alla	Skötselanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	1	Efter åtgärd	Alla	Skötselanslag
Uppföljning av bevarandemål	1	Varje, vart 5:e, 10:e och 20:e år enligt ovan.	Alla	Skötselanslag
Huggning i dike	2	2005	C	Skötselanslag
Plock-/vedhuggning	2	Vid behov	F	
Renovering byggnader	2	2006-2007	K	
Flytt av eldplats	2	2006	L	
Betesputsning/ Slätter/Svedning	3	Vid behov	A	Miljöstöd/ skötselanslag
Muddring av damm	3	2006	G	Naturvårdsfond/ skötselanslag
Nytt utsiktstorn	3	2006-2010	L	
Anläggning gräsyta- skridskoplan	3	2006-2010	L	
Breddning liftgata	3	2006-2010	L	

BILAGOR

- A. Översiktskarta, skala 1:200 000
- B. Reservatskarta, skala 1:10 000
- C. Skötselområdeskarta, skala 1:6 000
- D. Byggnader och forn-/kulturlämningar, skala 1:6 000

Bilaga A. Översiktskarta

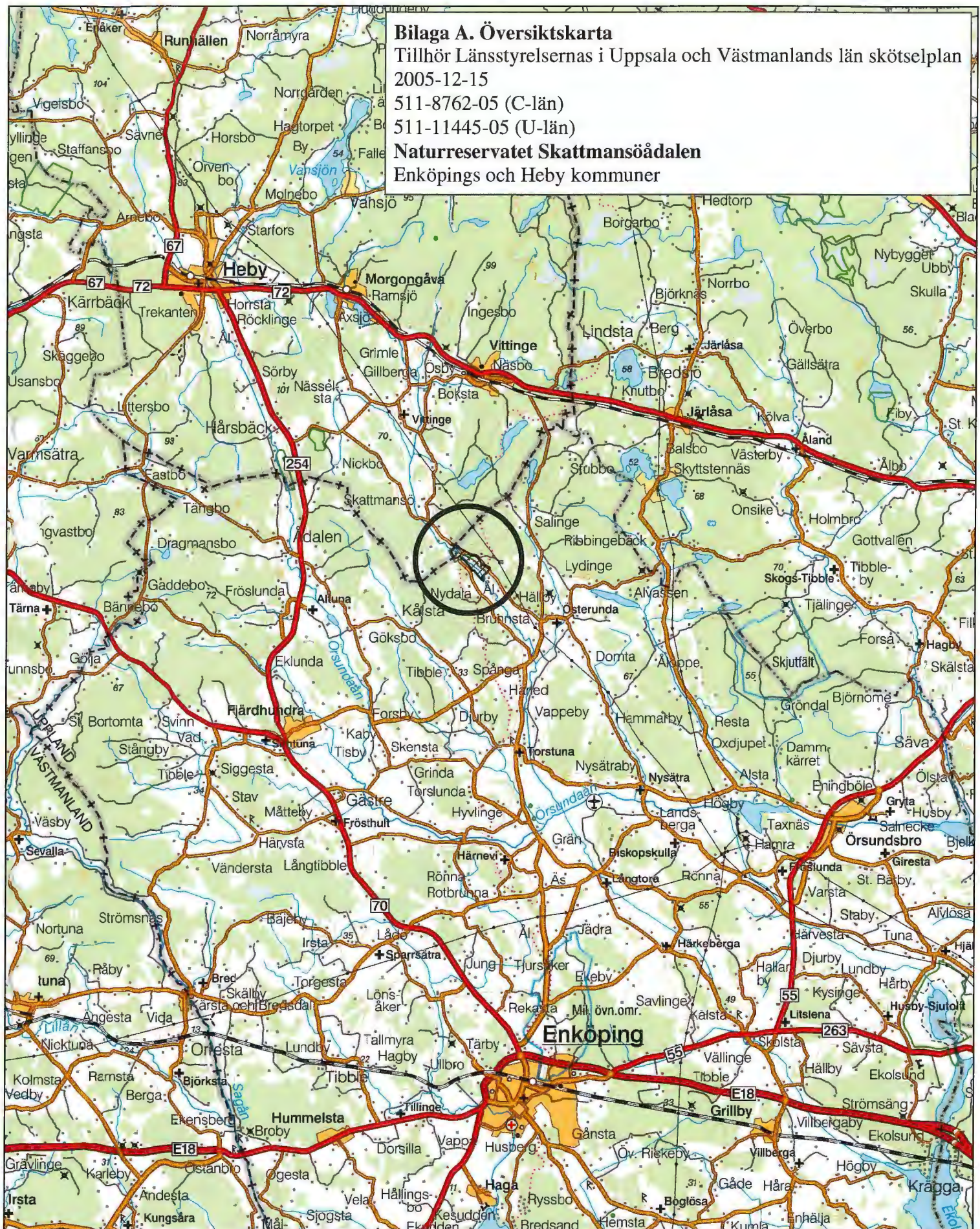
Tillhör Länsstyrelsernas i Uppsala och Västmanlands län skötselplan
2005-12-15

511-8762-05 (C-län)

511-11445-05 (U-län)

Naturreseptat Skattmansöadalen

Enköpings och Heby kommuner

0 1 2 4 6 8 10
kilometer
skala 1:200 000

 Naturreseptat

 Visar reseptatets läge

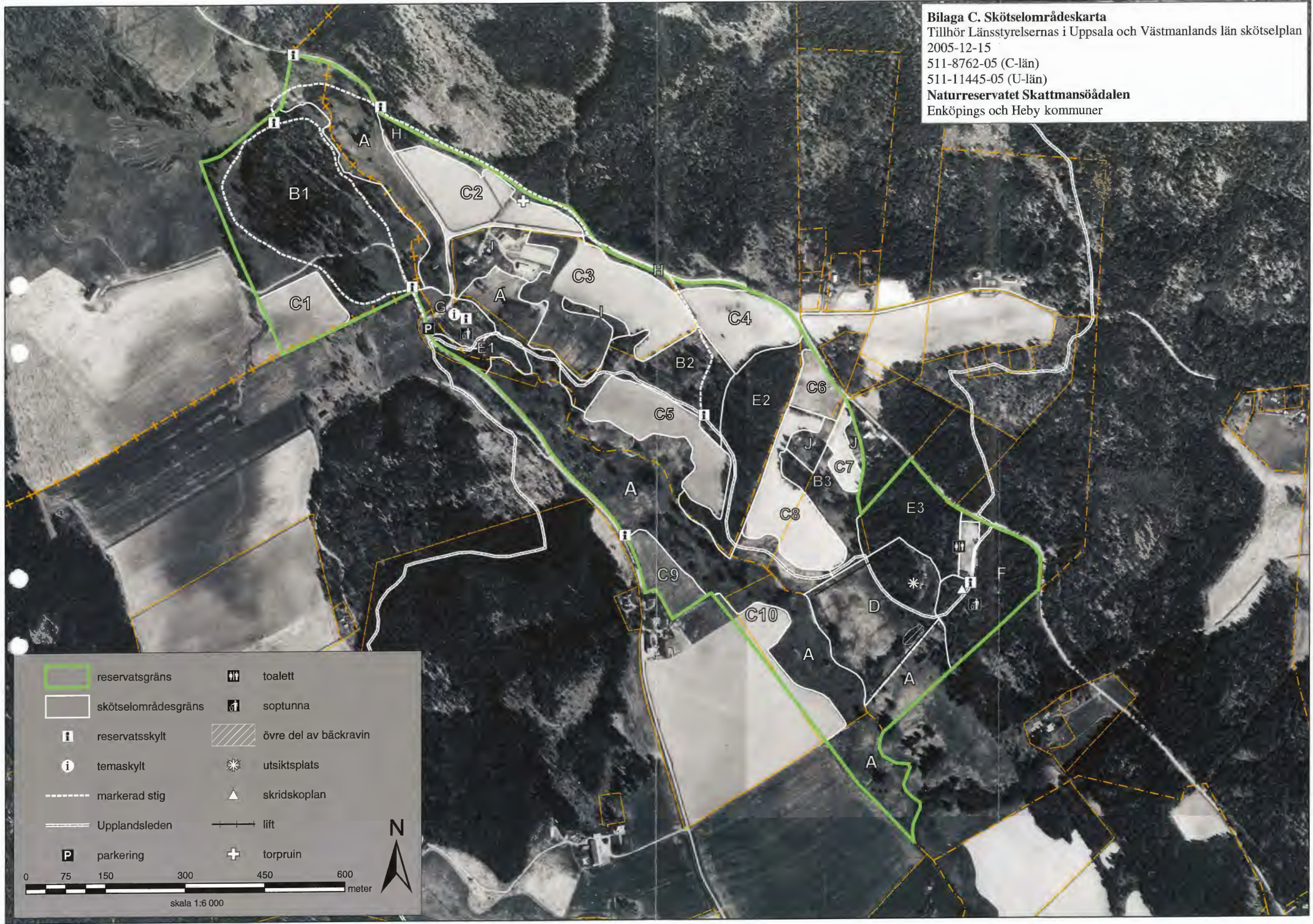

Enköpings och Heby kommuner

Bilaga C. Skötselområdeskarta
Tillhör Länsstyrelsernas i Uppsala och Västmanlands län skötselplan
2005-12-15
511-8762-05 (C-län)
511-11445-05 (U-län)
Naturreservatet Skattmansöadalen
Enköpings och Heby kommuner

reservatsgräns	toalett
skötselområdesgräns	soptunna
reservatsskylt	övre del av bäckravin
temaskylt	utsiktsplats
markerad stig	skridskoplan
Upplandsleden	lift
parkering	torpruin

0 75 150 300 450 600 meter
skala 1:6 000

Bilaga D. Fornlämningar och byggnader

Tillhör Länsstyrelsernas i Uppsala och Västmanlands län skötselplan
2005-12-15

511-8762-05 (C-län)

511-11445-05 (U-län)

Naturreseptat Skattmansöadalen

Enköpings och Heby kommuner

